

**การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร***
DEVELOPMENT OF BUDDHIST PROPAGATION MANAGEMENT
OF THE SANGHA IN KHLONG KHLUNG DISTRICT
IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

พระครูนิคมวชิรคุณ (เชิด ธีธมโม),
พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวฑฺฒโธ), พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรัตน
Phrakrunikhomwachirakun (Teerathammo),
Phrakhruwachirakoonpipat (Anek Khunawutdho), Phrakhrusangkharak Kosal Maniratana
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sanphraphichaed@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร 2. เปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ มีค่าความเชื่อมั่น 0.975 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 184 รูป การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสื่อสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ ด้านการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี

*Received September 8, 2025; Revised November 4, 2025; Accepted November 9, 2025

ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า คือ ยังขาดข้อมูลพื้นฐาน ขาดพระสงฆ์ที่มีความรู้ ยังยึดวิธีดั้งเดิม การใช้สื่อออนไลน์ยังมีจำกัด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ คณะสงฆ์ควรรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำแผนที่ยึดหยุ่น และมีระบบประเมินผล อบรมพัฒนาทักษะเทคโนโลยี และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ใช้สื่อหลากหลาย ทันสมัย น่าสนใจ ใช้สื่อประกอบ จัดกิจกรรมได้ตอบ

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

Objectives of this research article were: 1.To study the level of management of Buddhist dissemination work of the Sangha in Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province. 2. To compare the opinions of monks toward the development of management in Buddhist dissemination work of the Sangha in Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province, classified by personal factors. 3. To examine problems, obstacles, and suggestions for the development of management of Buddhist dissemination work of the Sangha in Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province. This study employed a mixed-methods design. The quantitative research component was conducted with a reliability coefficient of 0.975 and a sample group of 184 monks. The qualitative research involved 12 key informants, using descriptive content interpretaton.

Research Findings were: 1. The overall development of management of Buddhist dissemination work of the Sangha at Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province, was found to be at a high level. This included aspects of dissemination personnel, techniques and methods of dissemination, communication in dissemination, forms of dissemination , and dissemination planning. 2. The comparison of monks' opinions regarding the development of management in Buddhist dissemination work, classified by personal factors; age, years of ordination, formal education level, Dhamma studies, and Pali studies, showed no significant differences. Thus, the research

hypothesis was rejected. 3. The problems and obstacles found were: lack of basic information, shortage of knowledgeable monks, reliance on traditional methods, and limited use of online media. The suggestions included: collecting and analyzing data systematically, formulating flexible plans with evaluation systems, providing training in technology skills, establishing collaborative networks, and utilizing diverse, modern, and engaging media with interactive activities.

Keywords: Development; Management; Buddhist Propagation Work

บทนำ

การบริหารจัดการ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขูมา พระองค์ทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาอยู่ที่การประพฤติปฏิบัติธรรม ซึ่งการปฏิบัติธรรมมีเป้าหมายสูงสุดคือวิมุตติ ธรรมวินัยนี้มีรสเดียว คือ วิมุตติรสอันนั้น การเผยแผ่พุทธธรรมเชิงรุกของพระพุทธเจ้าถือได้ว่าประสบผลสำเร็จ นำคนเหล่านี้เข้าร่วมงานการเผยแผ่เชิงรุกสืบหน้าต่อไป เมื่อพระรัตนตรัย กล่าวคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เกิดขึ้นในโลกแล้ว พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2549) แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณคมเพื่อแสดงธรรม

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุด้านประดิษฐกรรมทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ทำให้สภาพทางสังคมเปลี่ยนไป ซึ่งมีผลกระทบต่อค่านิยมและความเชื่อถือของประชาชนบทบาทของ พระสังฆาธิการและวัดในพระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตตามความเจริญทางวัตถุของสังคม เนื่องจากเกิดมีสถาบันใหม่ เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัด เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศาล สถานเริงรมย์ต่าง ๆ เป็นต้น วิชาการสมัยใหม่ ๆ ทำให้คนเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมวัตถุนิยมอย่างเด่นชัด มีโลกทัศน์ของการสร้างสรรค์ท้าทายสูงขึ้น ทำให้คนบางกลุ่มมองดูสังคมสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาว่าเป็นของเก่าไม่ทันสมัย มีเอกลักษณ์ไม่เป็นวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชนนักเรียนนิสิต นักศึกษาที่ศึกษาในวิชาการสมัยใหม่ สถานะของ พระสังฆาธิการและวัดในสายตาของคนรุ่นใหม่จึงแตกต่างไปจากอดีต โดยเฉพาะในสังคมเมืองวัดมิได้เป็นศูนย์กลางชุมชนและสถานศึกษาสำหรับกุลบุตรอีกต่อไป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย (กรมการศาสนา, 2550) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ มีประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ 1. การเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงไว้ซึ่ง พระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่

สังคมไทยสืบทอดไป อย่างไรก็ตาม การเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพพอ เนื่องจากยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะที่เพียงพอในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดสื่อการสอนที่น่าสนใจ อีกทั้งยังขาดแคลนพระภิกษุ สามเณร ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ (พระพัฒน์ธนพงศ์ ภัทรพันธ์ 2561) 2. ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เกิดจากการที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในสายปริยัติมากกว่าสายปฏิบัติทำให้ขาดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังขาดทักษะในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ 3. ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการหรือกลวิธีการเผยแผ่ธรรมะ เช่น ไม่มีความสามารถในการเทศน์เพียงพอในการเผยแผ่ อีกทั้งยังขาดการฝึกอบรมตามหลักวิชาการเท่าที่ควร 4. ปัญหาด้านสื่อการสอน เกิดจากการที่สื่อการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังไม่น่าสนใจและเข้าถึงได้ยาก ส่วนใหญ่เป็นสื่อการสอนแบบเดิม เช่น หนังสือ ตำรา แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น และ 5. พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากเกินไป ทำให้การเรียกรับบุญสร้างวัตถุมากเกินความจำเป็น และมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่เกิดประโยชน์ได้เท่าที่ควรต่อการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจน้อยลงมาก (พระเด่นชัย ยโสโร และคณะ, 2565) ถ้ามองกันตามสภาพความเป็นจริงพุทธธรรมของพระสงฆ์นั้น นับว่ามีส่วนที่สำคัญที่อาจทำให้คนไทยหรือสังคมเหินห่างจากพุทธธรรม เพราะมีข้อเท็จจริงที่แสดงว่า พระสงฆ์ที่เป็นองค์ปาฐกถา (ผู้สั่งการ) ส่วนมากมักทำการเทศน์หรือถ่ายทอดพุทธธรรม (สาร) โดยขาดหลักการและวิธีการตลอดจนรูปแบบ (กรรมการศาสนา, 2550)

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น จะเห็นได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่ง ในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศเพื่อนบ้านได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ คณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยทำการศึกษาบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีตะวันตก กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อพัฒนาระบบการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และเกิดประโยชน์แก่เด็กเยาวชน ประชาชนและชุมชนประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษา ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการดำเนินการโดยใช้แนวทางแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุที่พำนักอยู่ภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร รวมจำนวนทั้งสิ้น 344 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้มาจากการสุ่มในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 184 รูป ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยอาศัยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) เพื่อให้เหมาะสมกับขนาดประชากรที่กำหนด

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. พระสังฆาธิการที่มีหน้าที่ในการบริหารและปกครองคณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 6 รูป 2. นักวิชาการหรือนักปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน 3. กำนันผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1. ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเก็บข้อมูล 2. นำหนังสือดังกล่าวยื่นต่อเจ้าคณะอำเภอลองซุง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล 3. ขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม 4. นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และสรุปผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ขอนหนังสืออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรเพื่อประสานงานและนัดหมายการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยแสดงผลในรูปของค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐานของการวิจัย โดยใช้สถิติ t-test สำหรับตัวแปรต้นที่มีสองกลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับตัวแปรต้นที่มีตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองซุง จังหวัดกำแพงเพชร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองซุง โดยภาพรวม

ลำดับ	ลักษณะการจัดสวัสดิการ	ระดับการจัดสวัสดิการ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.88	0.13	มาก
2.	ด้านบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.94	0.13	มาก
3.	ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.92	0.12	มาก
4.	ด้านเทคนิควิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.94	0.12	มาก
5.	ด้านสื่อสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.93	0.11	มาก
รวมค่าเฉลี่ย		3.92	0.06	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองซุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	F - test	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	1.044	0.374	-	✓
2	พรรษา	2.080	0.104	-	✓
3	วุฒิการศึกษาสามัญ	0.423	0.736	-	✓
4	วุฒิการศึกษานักธรรม	1.381	0.250	-	✓

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านอายุ พรรษา วุฒิกการศึกษาสามัญ วุฒิกศึกษานักธรรม และวุฒิกศึกษาเปรียญธรรม (แผนกบาลี) มีความคิดเห็นต่อการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงไม่สามารถยืนยันสมมติฐานการวิจัยได้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ยังคงเผชิญปัญหาหลากหลายด้าน ได้แก่ การขาดข้อมูลพื้นฐานที่เป็นระบบสำหรับการวางแผนงานเผยแผ่การขาดแคลนบุคลากรพระสงฆ์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่โดยตรง การใช้วิธีการแบบดั้งเดิมที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันและข้อจำกัดในการใช้สื่อสมัยใหม่และเทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ควรมีการจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานที่ครบถ้วนและทันสมัยสำหรับงานเผยแผ่ การพัฒนาศักยภาพและทักษะของพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีใหม่เพื่อสร้างความน่าสนใจและการเข้าถึงที่กว้างขวางขึ้นและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมพลังการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัด

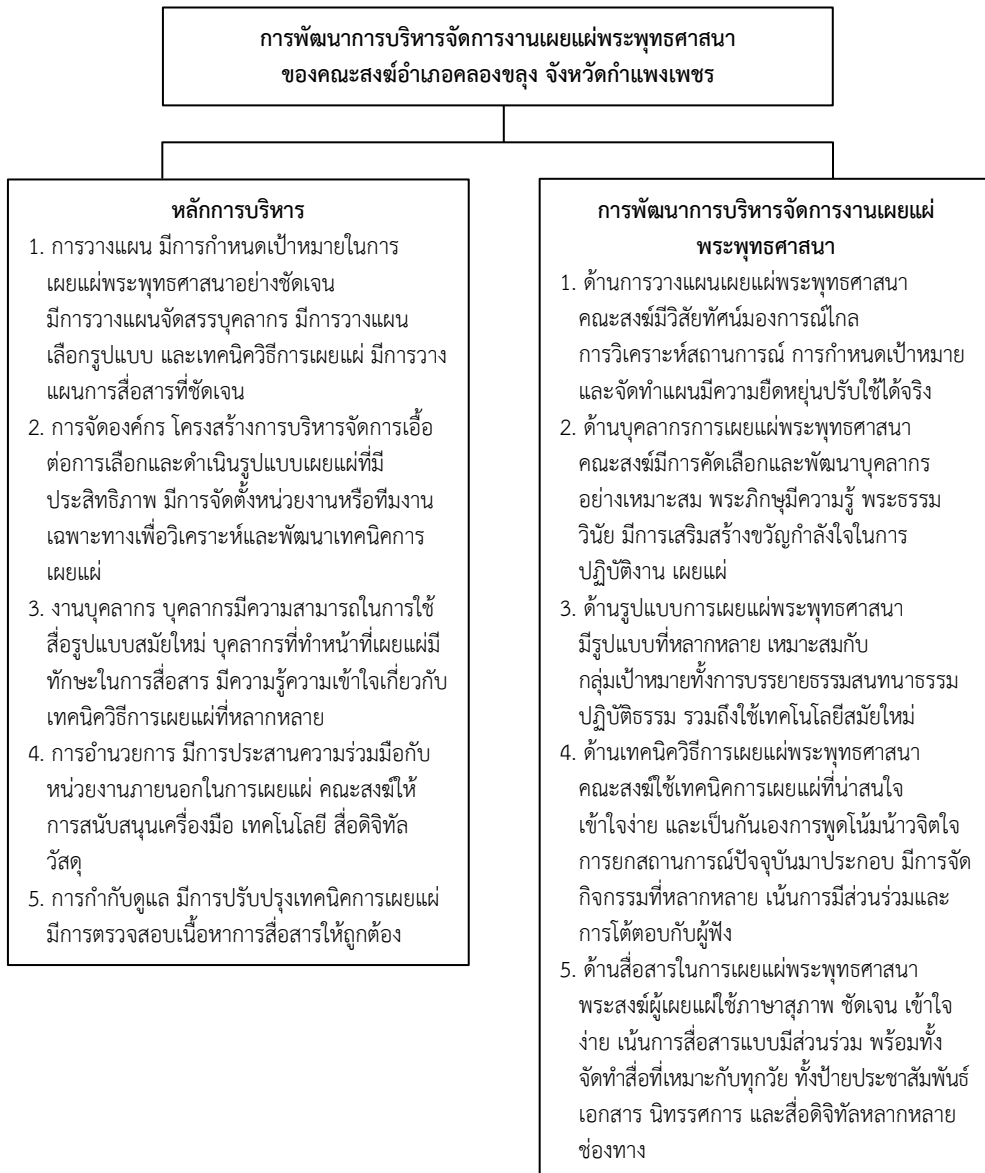
กำแพงเพชร มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระอธิการสมชาย อินทโชโต (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อระดับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$)

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ คณะสงฆ์อำเภอลองขลุ จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม ไม่พบความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ผลดังกล่าว สอดคล้องกับ การศึกษาของพระครูสุนทรสรวาที (ทองดี ญาณสโร) (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี พบว่า ผลการวิจัย ไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน จึงนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเช่นกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองขลุ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอลองขลุ จังหวัดกำแพงเพชร ยังคงเผชิญปัญหาหลากหลายด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การขาดข้อมูลพื้นฐานที่เป็นระบบสำหรับการวางแผนงานเผยแผ่ การขาดแคลนบุคลากรพระสงฆ์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่โดยตรง การใช้วิธีการแบบดั้งเดิมที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และข้อจำกัดในการ ใช้สื่อสมัยใหม่และเทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม แนวทางการ พัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่ควรมีการจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานที่ครบถ้วนและ ทันสมัยสำหรับงานเผยแผ่การพัฒนาศักยภาพและทักษะของพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับ ความต้องการของสังคมการใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีใหม่เพื่อสร้างความน่าสนใจและการเข้าถึง ที่กว้างขึ้นและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมพลังการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับพระครูสังฆรักษ์เสกสรรค์ ธีรภุโร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพบว่า พระสอนศีลธรรมมีบทบาท ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลการศึกษาชี้แนะแนวโน้มสอดคล้อง กับผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1. การสอนของพระสงฆ์ยังขาดการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมที่เพียงพอ 2. พระสงฆ์ ส่วนมากทำงานตามความถนัดของตนเองไม่ค่อยสนใจสังคม 3. พระสงฆ์มีปัญหาเรื่องเวลา ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความแน่ชัด

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและคณะสงฆ์ควรที่จะต้องร่วมกันกำหนดแผนแม่บทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้การบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีทิศทางชัดเจนและต่อเนื่อง
2. การส่งเสริมการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสนับสนุนการฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีทักษะด้านสื่อดิจิทัล การผลิตสื่อธรรมะออนไลน์ และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางในการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการให้พระสงฆ์ เกี่ยวกับการสื่อสารธรรมะ เทคนิคการบรรยาย และการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสังคมยุคปัจจุบัน
2. สร้างกิจกรรมเผยแผ่ที่ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายหลากหลายของประชาชนทุกกลุ่มวัย โดยคณะสงฆ์ควรร่วมกับองค์กรท้องถิ่นจัดโครงการที่เข้าถึงกลุ่มเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ เช่น ค่ายคุณธรรม กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ หรือโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับคนทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะต้องมีการศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
2. ควรที่จะต้องมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
3. ควรที่จะต้องมีการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2550). *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

- พระครูสังฆรักษ์เสกสรรค์ อีรงกูโร. (2565). ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมการท้องถิ่น*, 8(5), 213-226.
- พระครูสุนทรสารวาที (ทองดี ญาณสาโร). (2565). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสังฆาธิการ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 5(1), 113-125.
- พระเด่นชัย ยโสธโร และคณะ. (2565). บทบาทพระสงฆ์ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 5(1), 175-186.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพัฒนธนพงศ์ ภัทรพันธุ์. (2561). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 1(2), 26-36.
- พระอธิการสมชาย อินทโชโต. (2562). *การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.